

ב"ה

פורים

איך מתיישב – "משלוח מנות" עם "שונא מתנות יחיה"!!

לכאורה אינו מובן: הצייווי ד"משלוח מנות" הוא לכאורה בסתירה לצייווי אחר – "שונא מתנות יחיה"¹, כפי שמצינו בגמרא² שבגלל זה אין לקבל מתנה, וכהפסק דין בשולחן ערוך הלכות מתנה³ (וגם בשולחן ערוך של רבינו הזקן⁴) "מדת (ה)חסידות שלא לקבל מתנה, אלא לבטוח בהשם שיתן לו די מחסורו, שנאמר ושונא מתנות יחיה", ומובן, ש"מדת חסידות" זו שנזכרה בפירוש בתורה שבעל פה לפסק הלכה, שייכת לא רק ליחידי סגולה, אלא כל אחד ואחת ששייך ללימוד השולחן ערוך יכול להגיע ל"מדת חסידות" זו.

ולכאורה אינו מובן: כיון שיש ציווי "שלא לקבל מתנה" – איך נקבע ציווי ומצוה מהקב"ה ליתן "משלוח מנות איש לרעהו", שתוכנה שרעהו יקבל ממנו מתנה, שהרי אי אפשר לצאת ידי חובת "משלוח מנות" על ידי נתינה שהיא בתור תשלום שכר, כי אם על ידי נתינת מתנה?!

...ויובן בהקדם הטעם ד"משלוח מנות איש לרעהו": בדרך כלל מעיינים במפרשי המגילה, כמו מנות הלוי וכו'⁵, ששם נתבאר שהטעם ד"משלוח מנות" הוא מצד הענין של קירוב הלבבות, והיינו, שגם כשמדובר אודות "רעהו" ("איש לרעהו"), שיש ביניהם שייכות של רעות ואחוה, ניתוסף בזה יותר על ידי "משלוח מנות איש לרעהו"; ובפרט שעל ידי זה ניתנת אפשרות למקבל המנות לקיים את החיוב ד"משתה ושמחה" (אם אין לו במה לקיים זאת), כמבואר באחרונים⁶ בנוגע לטעם ד"משלוח מנות".

¹ משלי טו, כז.

² קידושין נט, א.

³ חו"מ ס"ו רמט.

⁴ חו"מ הל' מכירה ומתנה כו' ס"ט.

⁵ למג"א ט, טז.

⁶ ראה מנות הלוי שם. תרומת הדשן סק"א. הובאו בשו"ת חת"ס או"ח סקצ"ו. וראה גם לקו"ש חט"ז ע' 366 ואילך ובהערה

ולפלא שלא מבחינים בטעם שנתבאר בדברי הרמב"ם⁷:

בתחילה מבאר הרמב"ם⁸ פרטי החיוב דמשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, מבלי לבאר טעם הדבר. ולאחרי זה ממשיך⁹: "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וכו'".

ומזה שהרמב"ם מביא החיוב "לשמח לב עניים וכו'" (ששייך לכאורה למצות הצדקה) בהלכות פורים, ולא עוד אלא שפוסק דין שאם יש ברירה להרבות במתנות לאביונים או בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, מוטב . . להרבות במתנות אביונים", לפי "שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים כו'", מובן, שהטעם של "מתנות לאביונים" הוא מצד ענין השמחה (נוסף על ענין הצדקה שבכל השנה כולה).

ומדיוק לשון הרמב"ם "שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים כו'", מובן, שלדעתו הנה גם הטעם של "משלוח מנות" ו"סעודת פורים" הוא מצד ענין השמחה, אלא ש"שמחה גדולה ומפוארה" היא דוקא ב"מתנות לאביונים", שלכן "מוטב . . להרבות במתנות אביונים" יותר מבסעודתו ובשלוח מנות לרעיו.

ועל פי זה יובן מדוע הענין ד"משלוח מנות" אינו בסתירה לענין ד"שונא מתנות יחיה":

כשמקבלים מתנה - הנה אף על פי שמחד גיסא יכול להחיות בזה נפשו ונפש בני ביתו ("די מחסורו"¹⁰, ואולי אפילו יותר מזה), הרי לאידך גיסא יש בזה ענין שלא זו בלבד שאינו ענין של שמחה, אלא אדרבה - כדאיתא בירושלמי¹¹ "דאכיל מן חבריה בהית (מתבייש) מסתכל ביה"¹² [מי שמקבל מאחר אינו רוצה להסתכל בפניו של הנותן] (שלכן "הכלה הופכת את פניה ואוכלת"¹²), והיינו, שאכילת מאכל שאינו שלו היא "נהמא דכיסופא" [לחם של בושה].

אבל ב"משלוח מנות איש לרעהו" אומרת התורה שאין זו מתנה סתם שגורמת רגש של בושה, אלא זהו ענין שמביא לידי שמחה.

⁷ בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש שם ואילך.

⁸ הל' מגילה פ"ב ה"ט ו-טז.

⁹ שם ה"ז.

¹⁰ פ' ראה טו, ח.

¹¹ ערלה פ"א ה"ג.

¹² פסחים פו, א (במשנה). וראה לקו"ט צו ז, סע"ג ואילך.

וההסברה בזה - דלכאורה הרי זה דבר והיפוכו, דכיון שאוכל משל חבירו, איך יתכן שלא זו בלבד שלא יתבייש, אלא עוד זאת, שיהיה בזה ענין של שמחה - כי: הסיבה למשלוח מנות היא - בגלל שבטלה גזירת המן "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים"¹³, ובאופן ש"נהפוך הוא"¹⁴, ש"ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ"¹⁵, ואילו אצל בני ישראל נעשה "שמחה וששון . . . משתה ויום טוב", כפי שמתבטא גם ב"משלוח מנות איש לרעהו".

ומצד זה מתבטל החסרון שבענין המתנה - כי, ענין החיים שנעשה בדרך כלל על ידי שלילת המתנה, "שונא מתנות יחיה", נעשה על ידי נתינת "משלוח מנות", כיון שעל ידי זה מחיה בזכרוננו את ענין ביטול הגזירה, שעל ידה נעשה אצל בני ישראל ענין החיים - שיצאו ממות לחיים.

קטע משיחת פורים, רשימת השומעים בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשל"א חוברת ע' 15.

¹³ אסתר ג, יג.
¹⁴ שם ט, א.
¹⁵ שם, כה.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"י ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צביה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה